قواعد ترکیه

اثر

احمد جودت پاشا

صبیان مکتبلرینه مخصوصدر

معارف نظارت جلیله‌سنك رخصتیله طبع اولنمشدر

درسعادت

(قره‌بت) مطبعه‌سی — باب عالی جاده‌سنده

١٣١٨

قواعد تركيه

بسم الله الرحمن الرحيم

لسانمز اوتوز ایکی حرف ایله تکلم اولنور حال بوکه قوللانیلان یکرمی سکز حرفدن عبارت اولان لسان عربی املاسیدر بناءً علیه عربیده بولنمیان باء فارسی و جیم فارسی و ژاء فارسی اوزرلرینه اوچر نقطه وضعیله قوللانیلور وکاف فارسی (ڭ) بویله قولی قیوریق چکیله‌رك یازیلور بوندن بشقه برده کاف ترکی واردرکه ککزدن کلور بوکا صاغر کاف دینلوب اوزرینه اوچ نقطه وضع اولنور سڭا بڭا کبی بوکاف شمدی استانبولده نون کبی اوقونور ایشته حرفلرك املالری بوصورتله اداره ایدیلور انجق عربیده اوچ حرکه واردرکه (فتحه کسره ضمه) در ترکیده دخی حرکه بونلر اولوب اکثریا فتحه‌یه علامت (الف) وکسره‌یه علامت (یا) وضمه‌یه علامت (واو) یازیلور ایسه‌ده فتحه ایله کسره ایکیشر قسمه و ضمه درت قسمه منقسم اوله‌رق لسانمزده سکز درلو حرکه بولندیغندن

بك چوق كلمەلرك اوقونوشنده صعوبت چكيلور مثلا اوٚلمكدن اوٚلدى ايله اولمقدن اولدى و بۆلمكدن بۆلدى ايله بولمقدن بولدى و بوزمكدن بوزدى ايله بوزمقدن بوزدى و بيلديرمكدن بيلدر ايله كچن ييل معناسنه بيلدر بربرندن فرق اولنەمز بو اشتباهلرى دفع ايچون مقدما بعض اشارتلر وضع اولنمش ايدى مؤخراً بو اشارتلر بعض مرتبه تبديل و تعديل اولندى شمدى فتحهٔ خفيفـه ايله فتحهٔ ثقيـله بيننى فرق ايچون اوتەدنبرو اوله كلديكى مثللو فتحهٔ ثقيلەلرده بر الف يازيلور بال كبى واكر فتحهٔ ثقيله ايله حركەلنور ايسـه اوزرينه مد اشـارتى وضع اولنور آل كبى ضمەلر دخى (و، وٖ ۆ ى) شو درت اشارتله بر برندن تفريق اولنور مثلا اوٚلمك اوٚلدى اولمق اولدى بۆلمك بۆلدى ايله بولمقدن بولدى و بوزمكدن بوزدى ايله بوزمقدن بوزدى كبى بو اشارتلر اولور ايسـه واو حركه اولوب انلر بولنمز ايسه حرف اولور مثلا سكنى مقامنده او ايله صيدوشكار معناسنه آو كلمەلرنده واو حذف اولوب مذكور درت اشارتلر دن بريله يازلدقده حركه اولور ايشته بوصورتله حركەلر بربرندن تفريق اولنور فقط كسرهٔ خفيفه ايله كسرهٔ ثقيلەنك بربرندن فرقى اولمغله او دخى بر اشارت علاوەسنه محتاج اولديغنـدن كسرهٔ ثقيلەيه ٦ اشارتى وضع اولنسه مثلا كچن ييل معناسنه (بيلدر) يازلسه مناسب اولەجغندن شو رسالەده ايجابنه كور او صورتله ترسيم اولنور .

(ذكر اولنان سكز حركه‌يي مبين جدولدر)

	فتحه	كسره	ضمهٔ مبسوطه	ضمهٔ مقبوضه
خفيفه	ال بل	ايب چيت	اوز سوز	دوز يوز
ثقيله	آل بال	قير ييل	اوق طوق	بوز طوز

بعض حرفلر مثلا كاف آغر حركه قبول ايتميه‌رك دائما خفيف حركه‌لر ايله قوللانيلور و (ص ق) بالعكس آغر حركه‌لر ايله قوللانيلور و اكر (س) آغر حركه ايله حركه‌لنه‌جك اولسه (صاد) اولمق لازمكلور وكذا (ص) اكر خفيف حركه ايله حركه‌لنه‌جك اولسه (سين) اولمق لازمكلور اما حرفلرك اكثريسی بويله بر نوع حركه‌يه مخصوص اولميوب هم خفيف و هم ثقيل حركه ايله قوللانيلور بوجهتله مذكور اشارتلره احتياج مس ايدر .

لسانمزك قواعدينی قولايلقله تحصيل ايچون مقدما عاجزانه مدخل قواعد نام رساله يايلمشيدی بوكره صبيانه بر مرتبه دها امر تعامی تسهيل ايچون اشبو رسالهٔ مختصره يازلدی معلمين صبيان اولان خواجه افنديلر بالاده مذكور اولان ايضاحاتی ازبر ايدوبده اكا كوره صبيانه بو رساله‌يی كوزلجه تعليم ايتملری مرجو و متمنادر .

مقدّمه

لسانمزك اصلی ترکجه اولوب صکره‌دن فارسی و عربی ایله قارشمشدر. بو لسانده حرف اوتوز ایکیدر (ا ب پ ت ث ج چ ح خ د ذ ر ز ژ س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ك ڭ ل م ن و ه ی) ضاد اکثریا ظا کبی اوقونور حاضر کبی . کاف دخی بعضاً نون کبی سویلنوب صاغر کاف دینلور و اوزرینه اوچ نقطه قونور سڭا بڭا کبی . حرفلر بعضاً حرکه‌لی و بعضاً حرکه‌سز اولور نته‌کیم کل دیدیکمزده کاف حرکه‌لی ولام حرکه‌سزدر اصل حرکه اوچدر (فتحه) یعنی اوستون (کسره) یعنی اسره (ضمه) یعنی اوتره‌در فتحه ایکی قسمدر . فتحهٔ خفیفه (ال بل) کبی فتحهٔ ثقیله (آل بال) کبی . کسره دخی ایکی قســمدر کسرهٔ خفیفه (ایپ چیت) کبی . کسرهٔ ثقیله (قیریل) کبی . ضمه‌ده بویله ایکی قسمدرکه ضمهٔ خفیفه و ضمهٔ ثقیله‌در انجق بونلرك هربریسی دخی ایکیشر قسمه منقسم اوله‌رق ضمه درت اولور .

ضمهٔ خفیفهٔ مبســوطه (اوز سوز) کبی . ضمهٔ خفیفهٔ مقبوضه صای معناسنه اولان (اوچ یوز) کبی . ضمهٔ ثقیلهٔ مبسوطه (اوق طوق) کبی. ضمهٔ ثقیلهٔ مقبوضه (بوز طوز) کبی .

(الف یا واو) بویله حرکه علامتی اولدقلرندن انلره حرف املا دینور . و بعضاً بونلر عربی و فارسی کلمه‌لرده چکه‌جك حرف اولوب (الف) فتحه‌یی (یا) کسره‌یی (واو) ضمه‌یی چکر (عاقل کریم مقبول کدا تهی سبو) کبی . بو سببدن انلره حرف مد دخی دینور .

(ها) دخی بعضاً فتحه علامتی اوله‌رق یازیلوب اکا دخی (حرف املا) و (های رسمیه) دینور اوطه خانه عباره کبی

بر کلمه‌نك ابتداسنده حرکهٔ خفیفه بولنور ایسه صکره‌کی حرکه‌لر دخی خفیف اولمق لازمدر سومك ایسته‌مك کورمك کولمك کبی .

و اکر کلمه‌نك اولنده ثقیل حرکه بولنور ایسه صکره‌کی حرکه‌لر دخی ثقیل اولور آلمق صاتمق قیرمق صورمق کبی .

(تشدید) ترکیده قوللانیلمیوب عربی و فارسی کلمه‌لرده بر حرفی ایکی کره اوقوتدیرر محمّد فرّخ کبی .

حرفلر ایکی قسمدر بری کندیدن صکره‌کی حرفه بتشمین حرفلر اولوب حروف انفصال دینور بونلر (ا د ذ ر ز ژ و) حرفلریدر . دیکری کندیدن صکره‌کی حرفه بتشن حرفلر اولوب حروف اتصال دینور بونلر باقی حرفلردر .

ذکر اولنان حروف هجادن کلمه‌لر ترکب ایدر (کلمه) آغزدن چیقوب بر معنایی افاده ایدن سوزدرکه طقوز نوعدر (اسم صفت ضمیر اسم اشارت مبهمات مصدر فعل فرع فعل ادوات) .

بونلرك هر بریسی برر بابده بیان اولنور .

﴿ برنجی باب اسم بیاننده‌در ﴾

(اسم) بر کلمه‌درکه انسان و حیوان و سائر اشیادن برینی بیلدیرر احمد وقلم کبی که احمد بر شخصك آدی اولوب اول شخصی بیلدیرر قلم دخی یازی یازه‌جق شیئی بیلدیرر اسملر مفرد یاخود جمع اولور . مفرد یالکز بر شیئی بیلدیرر . کچن مثاللر کبی . جمع بردن زیاده شیلری بیلدیرر و هر مفردك آخرینه (لر) کتورلدکده جمع اولور قلملر کتابلر اولر باغچه‌لر کبی اسملرك آخرینه خفیف حرکه‌لی ایسه (جك)یاخود (جکز)و آغر حرکه‌لی ایسه (جق) یاخود (جغز) کتورلدکده اسم تصغیر اولور خانه‌جك اوجکز اوطه‌جق قیزجغز کبی که کچوك خانه کچوك او کچوك اوطه کچوك قیز دیمك اولور. واکر اسمك آخری کاف یاخود قاف اولورسه حذف‌اولنور بیوجك قوناجق کبی .

اسملر بعضاً مجرد اوله‌رق قوللانیلوب مبتدا یاخود خبر اولور نته‌کم استانبول پایتختدر دیدیکمزده استانبول مبتدا پایتخت خبر اولور .

و بعضاً فعله متعلق اوله‌رق قوللانیلور نته‌کم کتابی سورم کتابه باقدم وباغچه‌یی طولاشدم باغچه‌یه کیردم دینلدکده کتاب و باغچه لفظلری کبی . و بعضاً بر اسم دیکر بر اسمه مضاف اولور . نته‌کم استانبولك ذوقی دیدیکمزده ذوق کلمه‌سی مضاف

و استانبول مضاف اليه اولور. كذلك باغچەنك هواسى كوزلدر دينلدكده هوا مضاف وباغچه مضاف اليه اولور .

﴿ ايكنجى باب صفت بياننده‌در ﴾

صفت بر اسمك حال و كيفيتنى بيلديرمك ايچون اول اسمك يايننه كتوريلان كلمه‌در. اواسمه دخى موصوف دينلور. وقاعدهٔ تركيه‌جه صفت دائما موصوفدن اوّل كتوريلور سياه آت سياه آتلر كوزل عربه كوزل عربه‌لر كبى كه سياه وكوزل صفت و آت ايله عربه موصوف اولور .

اسملرك آخرينه (لى) كتورلدكده اسم منسوب اولوركه بو دخى بر نوع صفتدر ادرنه‌لى بروسه‌لى كبى و بعضاً (لى) يرينه (لو) يازيلور بروسه‌لو كبى . بعضاً صفتلرك آخرينه ادات تقليل اولان (جه) كتوريلور صاريجه خفيفجه كبى كه بر از صارى و آز خفيف ديمك اولور. وصفتلرده مبالغه وزياده‌لك معناسى قصد اولنورسه (پك) ياخود (چوق) و ياخود (غايت) لفظلرى علاوه اولنور پك كوزل چوق صيورى غايت يوكسك كبى و بعضاً صفتلرك اوّلكى حرفى تكرار وبرده (با) وياخود (ميم) ياخود (صاد) يا (سين) علاوه اولنه‌رق مبالغه معناسى افاده اولنور بم بياض صاپصارى قيپ قرمزى يم يشيل كوم كوك موص‌مور ماص ماٸى دوم‌دوز سيپ سيورى قيص‌قيوراق بسبللى كبى كه پك بياض پك صارى پك قرمزى پك يشيل پك

کوك بك مور بك مائی بك دوز چوق سیوری غایت قیوراق بك بللی دیمك اولور .

اوچنجی باب ضمیر بیاننده‌در

ضمیر اسمك یرینی طوتان کلمه‌در (او سن بن) کبی که (او) دینلدکده مقصود هر کیم ایسه آنك و (سن) دینلدکده مخاطب اولان آدمك و (بن) دینلدکده سویلین آدمك آدی سویلنمش کبی اولور .

ضمیر اوچ قسمدر. ضمیر غائب ضمیر مخاطب ضمیر متکلمدر (متکلم) سویلین (مخاطب) آنك قارشوسنده سوز سویلدیکی کمسنه‌در (غائب) بو ایکیسندن بشقه بر اوچنجی شخصدر ضمیر غائب (او) ضمیر مخاطب (سن) ضمیر متکلم (بن) اولوب جمعلرنده (انلر . سز . بز) دینلور .

ضمیرلر دخی اسملر کبی بعضاً مجرد اوله‌رق قوللانیلور نته‌کم او کلدی سن کلمدك بن کلدم دینلدیکی کبی . و بعضاً بر فعله متعلق اولور نته‌کم انی بکله اکا سویله سنی سورم سکا نصیحت ایده‌یورم بنی دکله بکا باق دینلور .

و بعضاً ضمیرلر مضاف الیه اولور نته‌کم انك کتابی سنك کتابك بنم کتابم انلرك کتابلری سزك کتابلریکز بزم کتابلریمز دینلور

﴿ دردنجی باب اسم اشارت بیاننده‌در ﴾

اسم اشارت بر کلمه‌درکه انکله بر شیئه اشارت اولنور. انلر دخی (بو) و (شو) لفظلری اولوب جمعلرنده بونلر و شـونلر دینلور .

اسم اشارتلر دخی بعضاً بویله مجرد اوله‌رق قوللانیلور و بعضاً بر فعله متعلق اولور نته‌کم بونی کیم یازدی بوکا کیم سویلدی شونی کتور شوکا باق دینلدیکی کبی. و بعضاً مضاف الیه اولورلر بونك حالی شونك سوزی دینلدیکی کبی و بعضاً (بو) کلمه‌سنك اوست طرفنه ادات تنبیه اولان (ایش) لفظی علاوه اولنه‌رق (اشبو) دینلور .

﴿ بشنجی باب مبهمات بیاننده‌در ﴾

مبهمات بر طاقم کلمه‌لردرکه بللی ایتمیه‌رك برشخصی یاخود بر شیئی آکلادر . بونلرك مشهور اولنلری بورادە بیان اولنور.

(کندی) یالکز باشنه دیمك اولور نته‌کم فلان بونی کندی یاپدی دینلورکه بشـقه‌سی قارشـمقسزین یاپدی دیمك اولور (کیم) بر شخصدن سؤال ایچوندرکه کیم کلدی کبی یاخود علی العموم بر شخصی آکلادر کیم کلورسه کلسون کبی جمعنده (کیملر دینلور .

(نه) بر شيدن سؤال ايچوندر نه اولدى كبى ياخود على العموم برشيئى اكلادر نه اولورسه اولسون كبى جمعنده (نلر) دينلور.

(نيچه) و (نصل) كيفيتدن سؤال ايچوندر نيچه‌سكز و نصل اولدى كبى .

(قنغى) بر شخصك ياخود بر شيئك تعيينى ضمننده سؤال ايچوندر نته‌كم قنغى خواجه كله‌جك قنغى كتابى اوقوده‌جق دينلور وبعضاً تعميم ايچون قوللانيلور قنغى كتابى اوقودر ايسه اوقوتسون كبى .

(قاچ) صاييدن سؤال ايچوندر ساعت قاچدر كبى ياخود على العموم صايى معناسنه اولور قاچ اولورسه اولسون كبى .

﴿ التنجى باب مصدر بيانده‌در ﴾

مصدر بر اسمدركه بر ايشى ياپمق ياخود شويله بويله اولمق معنالرينى افاده ايدر و دائما آخرى (مك) ياخور (مق) اولور. بونده قاعده اولدركه خفيف اولان مصدرلرك آخرى (مك) اولور سومك سونمك سورمك كبى . و حركه‌سى آغر اولان مصدرلرك آخرى (مق) اولور اتمق قيرمق صورمق اولمق كبى بو (مك) ايله (مق) ادات مصدردر. بونلرك ماقبلى يعنى اوست طرفى اكثريا ساكن اولور سومك يازمق كبى و بعضاً مكسور اولور و كسره‌يه علامت اوله‌رق (يا) يازيلور اريمك آجيمق

كبی . و بعضاً مضموم اولور و ضمه‌یه علامت اولارق (واو) یازیلور اوقومق کبی. و بعضاً مفتوح اولوب اکر فتحه‌سی آغر اولورسه اکا علامت اوله‌رق (الف) یازیلور ارامق اغلامق کبی و فتحه‌سی خفیف اولور ایسه اکا علامت اوله‌رق (های رسمیه) یازیلور اودەمك اورەمك کبی. وبو (ها) بعضاً اختصار ایچون حذف اولنور ایلمك سویلمك کبی. لکن اکر کلمه‌نك اوقونمسنه اشتباه اولور ایسه اولوقت هانك حذفی جائز اولماز مثلا بزەمك لفظنده (ها) حذف اولنه‌جق اولسه اوصانمق معناسنه اولان بزمك کبی اوقونور .

الحاصل بو حروف املا کلمه‌یی اوقوتدرمق ایچون بر نوع حرکه اولوب ایجابنه کوره بعضاً یازیلور و بعضاً یازلمز مثلا دوزلمك کبی اوقونمسون دیو دوزلەمك مصدرنده (ها) یازلمق لازمدر. اما سویله‌مك مصدری هاسز یازیله‌بیلور زیرا بشقه کلمه‌یه مشابهتی یوقدر .

مصدرلر یا لازم و یاخود متعدی اولور چونکه مصدرك معناسی اکر فاعلك حالی اولوبده اندن بشقه‌سنه طوقونماز ایسه لازم دینلور اویومق کبی که اویویان آدمك بر حالی اولوب بشقه‌سنه طوقونماز و اکر بشقه‌سنه طوقونور بر ایش اولور ایسه متعدی دینلور و اول بشقه‌سی نه ایسه اکا دخی مفعول دینلور قلمی قیرمق کبی که قیران آدم فاعل اولوب قیرمق یالکنز انك بر حالی دکلدر بلکه قلمه دخی طوقونور بر ایشدر و قلم بوراده مفعول

اولور. بویله اویومق وقیرمق کبی فاعلنه نسبت اولنان مصدرلره معلوم دینلور . و اکر متعدینك فاعلندن قطع نظر ایله یالکز مفعولنه تعلقی معتبر اولورسه مجهول دینلور قلم قیرمق کبی که مفعول قلم اولوب فاعلی یعنی قیران کیم اولدیغی مجهولدر .

معلوملری مجهول قیلمق قاعده‌سی بودر که اکر ادات مقصدك ماقبلی ساکن و لامدن بشقه بر حرف اولورسه بر (لام) قاتلمق ایله مجهول اولور سومك سولمك قیرمق قیرلمق چکمك چکلمك آصمق آصلمق کبی . و اکر ادات مصدرك ماقبلی لام یاخود بشقه متحرك بر حرف اولور ایسه (نون) کتوریله‌رك مجهول قیلنور بیلمك بیلنمك سویلمك سویلنمك چکنه‌مك چکنتمك ارامق ارانمق آجیمق آجینمق اوقومق اوقونمق کبی وبعضاً بشقه معنالری افاده ایچون کلمه‌یه بر یاخود ایکی حرف قاتیلور نته‌کیم اشتراك معناسنی افاده ایچون کلمه‌یه بر (شین) علاوه اولنور اورمق اورشمق چکمك چکشمك کبی.

و بر مصدری متعدی قیلمق ایچون (تا) حرفی یاخود (در) لفظی قاتیلور اویومق اویوتمق کزمك کزدرمك کبی بونده قاعده اولدر که ادات مصدرك ماقبلی متحرك اولان یرلرده (تا) کتوریلور چکنه‌مك چکنتمك ارامق اراتمق اوخشامق اوخشاتمق اریمك اریتمك اوقومق اوقوتمق کبی وادات مصدرك ماقبلی ساکن اولان یرلرده (در) کتوریلور کزمك کزدرمك صارمق صاردرمق اوزمك اوزدرمك تنسمك تنسدرمك کبی

فقط ادات مصـدرك ماقبلی (را) یاخود (لام) اولدیغی صورتده سـاكن اولسـه دخی ینه (تا) كتوریلور اوتورمق اوتورتمق چیلدرمق چیلدرتمق آزالمق آزالتمق اكسـلمك اكسلتمك كبی .

وبر درجه دها متعدی قیلمق ایستنور ایسـه (تا) ایله متعـدی اولانه (در) و (در) ایله متعدی اولانه (تا) علاوه اولنور اوقوتدرمق یازدرتمق كبی . و بعضاً بر اسـمك آخرینـه لام مفتوحه بعده ادات مصدر كتوریلهرك مصدر یاپیلور تللهمك یوللامق كبی .

متعدیلری دخی قاعدهٔ سابقه اوزره تللتمك یوللاتمق كلور . و اكر لامدن صكره بر (نون) كتوریلور ایسه مجهول اولور تللنمك یوللانمق كبی. و بعضاً صفتلر دخی بویله (لام) و (نون) ایله مصدر اولور خستهلنمك كبی و بعضاً (نون) یرینه (شین) كلور بو صورت اكثریا صـفتلرده جاری اولور ایولشـمك خوشلاشمق كبی. و بعضـاً اشتراك ایچون (شین) كتوریلور اللهمك اللشمك كبی و بعضاً مصدرلر بشقه بر كلمه ایله تركیب ایدرك مصادر مركبه یاپیلور آچ قالمق آتش یاقق ضیا ویرمك كبی .

ادات مصدر شینه تبدیل اولندقده حاصل مصدر اولور كلش كیدش كبی . و ادات مصدرك ماقبلی متحرك ایسه برده (یا) كتوریلور سویلیش چكنهیش آرایش اریش كبی .

مصدرلر مثبت یامنفی اولور مثبت شمدی‌یه‌دك ذکراولنان مثالارکبی . مثبت مصدرلره بر (میم مفتوحه) علاوه اولندقده منفی اولور سومك یازمق سومیش یازمیش کبی . وچوق دفعه بو میمك فتحه‌سنی بیان ایچون (الف) یازیلور یازمامق یازمایش کبی وخفیف حرکه‌لیلرده بعضاً (هاءرسمیه) یازیلور سومه‌مك سومه‌یش کبی .

﴿ یدنجی باب فعللر بیاننده‌در ﴾

فعل برکلمه‌درکه بر ایشك یاخود برکیفیتك اوچ زماندن قنغیسنده وقوعبولدیغنی بیلدیرر .

نته‌کم فلان افندی چوق اوقودی یازدی نهایت یورلدی اویودی دیدیکمزده اوقویوب یازمق‌که برر ایشدر ویوریلوب اویومق‌که برر کیفیتدر . بونلرك کچمش زمانده وقوعبولدیغی اکلاشیلور .

اوچ زماندن برنجیسی کچمش وقتدرکه اکا (ماضی) دینلور ایکنجیسی شمدیکی‌وقتدرکه اکادخی (حال) دینلور اوچنجیسی کله‌جك وقتدرکه اکا دخی (زمان‌استقبال) و(مستقبل) دینلور.

ماضی ایکی درلودر . بری ماضیٔ شهودیدر کلدی کبی‌که فلان آدم کلدی کوردم دیمك اولور دیکری ماضیٔ نقلیـدر کلمش کبی‌که فلان آدم کلدی کورمدم اما ایشتدم دیمك اولور.

ادات مصدر آتیلورسه کلمه‌نك مادهٔ اصلیه‌سی قالور نته‌کم

سومك ویازمق كلمه‌لرندن (مك) و (مق) لفظلری آتلدقده سو ویاز قالور . ایشته بوكا امر حاضر دینلور . امر حاضرك منفیسنه نهی حاضر دینلور سومه یازمه كبی بو مادهٔ اصلیه‌دن بك چوق كلمه‌لر مشتق اولور یعنی اكا حركه وحرفلر علاوه‌سیله درلو صورتلر پیدا اولورکه انلره صیغه دینلور وكلمه‌لرك بویله صیغه‌لنمسنه تصریف دینلور شویله‌كه مادهٔ اصلیه‌یه (سون) لفظی علاوه اولندقده امر غائب اولور سوسون یازسون كبی.

وامر غائبك منفیسنه نهی غائب دینلور سومسون یازمسون كبی ومادهٔ اصلیه‌نك آخرینه (هاء رسمیه) كتورلدكده فعل التزامی صیغه‌سی اولورکه التزام و آرزو اولنور برایش اولدیغنی افاده ایدر سوه . یازه . كبی .

واكر ذاتاً آخری حركه‌لی ایسه بر (یا) علاوه اولنور سویلیه اوقویه كبی بونلرك منفیلرنده سومیه. یازمیه . سویلمیه اوقومیه . دینلور .

واكر مادهٔ اصلیه‌یه (ملی) لفظی علاوه اولنورسه فعل وجوبی صیغه‌سی اولورکه برایشك یاپلمسی لازم یاخود لایق اولدیغنی افاده ایدر .

نته‌كم سومك كرك دینله‌جك یرده سوملی ویازمق كرك دینله‌جك یرده یازملی دینلور .

منفیلرنده دخی سومملی دینلور یازمملی دینلور وفعل التزامینك آخرینه خفیف حركه‌لی ایسه (جك) وآغر حركه‌لی

ایسه (جق) کتورلدکده فعل استقبال اولور سوه‌جك یازه‌جق کبی منفیلرنده دخی سومیه‌جك یازمیه‌جق دینلور .

وفعل التزامینك آخرینه (یور) لفظی کتورلدکده حال صیغه‌سی اولور سوه‌یور یازه‌یور سومه‌یور یازمه‌یور کبی اکثریا تخفیف ایچون بونلرك (هاء رسمیه) سی ومنفیلرنده (یا) سی دخی حذف اولنور وسویور یازیور سومیور یازمیور دینلور . هم حال هم استقبال ایچون قوللانیلان برصیغه واردرکه اکا فعل مضارع دینلور .

انك قاعدهٔ اشتقاقی بودرکه مثبت فعللرده مادهٔ اصلیه‌یه برحرکه‌سز (را) علاوه اولنور سویلر اوقورکبی .

واکر مادهٔ اصلیه‌نك آخری ساکن ایسه اکثریا فتحه ایله حرکه‌لنور سور یازار کبی وبعضاً کسره ایله حرکه‌لنور ویرر چویرر کبی وبعضاً دخی ضمه ایله حرکه‌لنور کلور آلور فعل مضارعك منفیلرنده (را) برینه (زا) کلور سویلمز اوقوماز سومز یازماز ویرمز چویرمز کلمز اولماز کبی .

مادهٔ اصلیه‌یه (مش) علاوه اولندقده ماضیٔ نقلی اولور سومش یازمش کبی منفیلرنده سومه‌مش یازمه‌مش دینلورلکن اکثریا خفیف حرکه‌لیلرده (هاءرسمیه) حذف ایله سوممش کبی یازیلور آغر حرکه‌لیلرده دخی بعضاً (هانك) حذفیله یازممش و بعضاً الف ایله یازمامش کبی یازیلور . و مادهٔ

اصلیه‌نك آخرینه (دی) علاوه اولندقده ماضئ شهودی اولور سودی یازدی سومدی یازمدی کبی .

امثلهٔ مختلفه

مثبت	منفی	
سومك	سوممك	مصدر
سودی	سومدی	فعل ماضئ شهودی
سومش	سوممش	فعل ماضئ نقلی
سور	سومز	فعل مضارع
سویور	سومیور	فعل حال
سوه‌جك	سومیه‌جك	فعل استقبال
سوملی	سوممّلی	فعل وجوبی
سوه	سومیه	فعل التزامی
سوسون	سومسون	امر غائب ایله نهی غائب
سو	سومه	امر حاضر ایله نهی حاضر

بونلر خفیف حرکه‌لی فعللرك مثاللریدر . آغر حرکه‌لیلر دخی بویله‌جه تصریف اولنه شو قدرکه انلرك مصدرلرنده (مق) اولدیغی کبی فعل استقباللرنده دخی (جق) کلور یازه‌جق یازمیه‌جق کبی . وبونلر هپ مفرد صیغه‌لریدر . امر حاضر ایله نهی حاضرك آخرینه (یکز) لفظی کتورلدکده جمع اولور سویکز یازیکز سومیکز یازمیکز کبی . امر غائب ایله نهی

غائبك آخرینه (لر) كلدكده جمع اولور سوسونلر یازسونلر سو-
مسونلر یازمسونلر كبی سائر صیغه‌لر دخی هپ بویله (لر) ایله جمعلنور
سودیلر سومشلر سورلر سوه‌یورلر سوه‌جكلر سوملیلر سوه‌لر
كبی انجق بونلر هپ غائب صیغه‌لریدر انلرك مخاطب ومتكلملری
دخی اولوب بونلرك قاعـده‌لری دخی بوراده بیان اولنور .
ماضیٔ شهودیده مفرد غائبك آخرینه بر صاغر كاف كتورلد-
كده مفرد مخاطب اولور سودك یازدك كبی و (یكز) لفظی
كتورلدكده جمع مخاطب اولور سودیكز یازدیكز كبی و (میم)
كتورلدكده مفرد متكلم اولور سـودم یازدم كبی و خفیف
حركه‌ایلرده (كاف) و آغر حركه‌ایلرده (قاف) كتورلدكده
جمع متكلم اولور سودك یازدق كبی .

وفعل ماضیٔ نقلیده مفرد غائبه (سین) علاوه اولندقده
مفرد مخاطب و(سـكز) علاوه اولندقده جمع مخاطب اولور
سومشسین سومشسكز كبی .

و(میم) علاوه اولندقده مفرد متكلم و(زا) علاوه اولندقده
جمع متكلم اولور سـومشم سومشز یازمشم یازمشز كبی فعل
مضارعده دخی كذلك (سین) علاوه‌سیله مفرد مخاطب و(سكز)
علاوه‌سیله جمع مخاطب اولور سورسین سـورسكز یازارسین
یازارسكز كبی .

منفیلرنده سومزسین سـومزسكز یازمازسین یازمازسكز
دینلور و(میم) علاوه‌سیله مفرد متكلم و(زا) علاوه‌سیله جمع

متكلم اولور سوورم سوورز يازارم يازارز كبی بونلرك منفيلرنده دخی سومزم سومزز يازمازم يازمازز كلور فقط تخفيف ايچون (زا) حرفی اكثريا مفرد متكلمنده حذف وجمع متكلمنــده يايه قلب ايله سومم سوميز يازمم يازميز دينلور حال صيغه‌سنده دخی بويله (سين) لفظی ايله مفرد مخاطب و (سكز) لفظی ايله جمع مخاطب و (ميم) حرفيله مفرد متكلم و(زا) حرفيله جمع متكلم اولور سوه‌يورسين سوه‌يورسكز سوه‌يورم سوه‌يورز كبی.

استقبال صيغه‌ســنك مخاطب ومتكلملری دخی بوقاعده اوزره‌در سوه‌جكســين سوه‌جكسكز سوه‌جكم سوه‌جكز كبی‌شو قدر وار كه آخر حركه‌لی اولان فعل استقبالك متكلملرنده (قاف غينه) تبديل اولنوريازه‌جغم يازه‌جغز كبی فعل وجوبی صيغه‌سنده دخی (سين) و (سكز) علاوه‌سيله مخاطب اولور ســومليسك سومليسكز كبی‌و (ميم) علاوه‌سيله مفردمتكلم و(يز)علاوه‌سيله جمع متكلم اولور سومليم سومليز كبی فعل التزامی صيغه‌سنده (سين)و (سكز) ايله مخاطب اولور سوه‌سين ســوه‌سكز كبی و (يم) علاوه‌ســيله مفرد متكلم و (لم) علاوه‌ســيله جمع متكلم اولور سوه‌يم سوه‌لم كبی .

امثلهٔ مطرده

خفیف حرکه‌لی فعل ماضئ شهودی

مفرد/جمع	متکلم	مخاطب	غائب
مفرد	سودم	سودك	سودی
جمع	سودك	سودیکز	سودیلر

آغر حرکه‌لی فعل ماضئ شهودی

متکلم	مخاطب	غائب
یازدم	یازدك	یازدی
یازدق	یازدیکز	یازدیلر

بونلر ماضئ شهودینك مثبت صیغه‌لری اولوب منفیلری دخی عینیله بویله‌جه تصریف اولنور آیروجه بیانه محتاج دکلدر.

ماضئ نقلی

	متکلم	مخاطب	غائب
م	سومشم	سومشسین	سومش
ج	سومشز	سومشسکز	سومشلر

بونلر خفیف حرکه‌لی ومثبت اولان ماضئ نقلی صیغه‌لری اولوب آغر حرکه‌لی اولان ماضئ نقلئ مثبت ایله ایکیسنك دخی منفیلری عینیله بویله‌جه تصریف اولنور .

فعل مضارع مثبت

غائب	مخاطب	متكلم	
سور	سورسین	سورم	مفرد
سورلر	سورسکز	سورز	جمع

فعل مضارع منفی

سومز	سومزسین	سومم
سومزلر	سومزسکز	سومیز

حال مثبت

سوه‌یور	سوه‌یورسین	سوه‌یورم
سوه‌یورلر	سوه‌یورسکز	سوه‌یورز

حال منفی

سومیور	سومیورسین	سومیورم
سومیورلر	سومیورسکز	سومیورز

فعل مضارع ایله فعل حالك آغر حركه‌لی اولانلری دخی عینیله بویله تصریف اولنور

خفیف حرکه‌لی فعل استقبال

غائب	مخاطب	متکلم
سوه‌جك	سوه‌جکسین	سوه‌جکم مفرد
سوه‌جکلر	سوه‌جکسکز	سوه‌جکز جمع

آغر حرکه‌لی فعل استقبال

یازه‌جق	یازه‌جقسین	یازه‌جغم
یازه‌جقلر	یازه‌جقسکز	یازه‌جغز

اشبو استقبال صیغه‌لرینك منفیلری دخی عینیله بو قاعده اوزره تصرف اولنور .

فعل وجوبی

سوملی	سوملیسین	سوملیم
سوملیلر	سوملیسکز	سوملیز

بونلرك منفیلری و آغرحرکه‌لیلری دخی بویله‌جه تصریف اولنور .

فعل التزامیٔ مثبت

سوه	سوه‌سین	سوه‌یم
سوه‌لر	سوه‌سکز	سوه‌لم

فعل التزامیٔ منفی

سومیه	سومیه‌سین	سومیه‌یم
سومیه‌لر	سومیه‌سکز	سومیه‌لم

امر ونهی صیغه‌لری

امر غائب	نهی غائب
سوسون	سومسون
سوسونلر	سومسونلر
امر حاضر	نهی حاضر
سو	سومه
سویکز	سومیکز

فعل

فعللر ایکی قسمدر برنجیسی فعل خاصدرکه اندن بر مخصوص ایش یاخود بر مخصوص کیفیت اکلاشیلور یازدی اوقودی سودی اویودی کبی .

ایکنجیسی فعل عامدرکه اندن بر مخصوص ایش یاخود بر مخصوص کیفیت آکلاشیلمیوب بلکه هپ ایشلره و یاخود هپ کیفیتلره شامل اولور. ایدی اولدی ایتدی ایلدی کبی بوافعال عامه بر فعل خاص ایله ترکیب اولنه‌رق افعال مرکبه صیغه‌لری حاصل اولور .

اوقومش ایدی یازەجق اولدی نظر ایتدی هوس ایلدی کبی. ایدی اولدی فعل لازم حکمنده ایتدی ایلدی فعل متعدی حکمندەدر .

قیلدی مادەسی دخی افعال عامەدن اولەرق ایتدی ایلدی مقـامنده قوللانیلور . ایتمك ایلمك قیلق مادەلری بوقاروده ذکر اولنان افعال خاصه کبی تصریف اولنور شـویله‌که ایتمك مادەسی عینیله سـومك کبی تصریف اولنور فقط هرنه وقت (تا) حرکه‌لنورسه (داله) قلب اولنور .

تتـەکم. ایتدی . ایتمش. ایدر. ایدەیور. ایدەجك. ایتملی. ایده . ایتسون. ایت. دینلور.

منفیلرده دخی ایتمدی . ایتمش. ایتمیور. ایتمیەجك ایتملی. ایتمیه. ایتمسـون. ایتمه. دیو تصریف قیلنور . ایلمك مادەسی بوقاعده اوزره تصریف اولنەرق . ایلدی . ایلمش . ایلر . ایلیور . ایلیەجك . ایلملی . ایلیه . ایلسون. ایله . دینلور منفیلری ایلمدی . ایلممش . ایلمز . ایلمیور . ایلمیەجك . ایلمامش . ایلمیه . ایلمسـون . ایلمه . دیو تصریف اولنور قیلمق مادەسی دخی یازمق کبی تصریف اولنـەرق قیلدی . قیلمش. قیلار. قیلیور. قیلەجق. قیلملی. قیله. قیلسون. قیل. دینلور .

منفیلری دخی قیلمدی . قیلمامش . قیلماز . قیلمیور . قیلمیەجق قیلمالی. قلمه . دیو تصریف اولنور افعال عامەده

بو اوچ ماده بعض اسملر ایله ترکب ایدر نته‌کم درسه هوس ایت بیهوده شیلری آرزو ایلمه هر ایشك صوکنه نظر قیل دینلور و بعضاً صفتلر ایله ترکب ایدرلر نته‌کم بن انك خاطرینی خوش ایتدم سنیده خه شنود ایلرم مأیوس قیلمم دینلور اولمامق ماده‌سی . اولدی . اولمش . اولور . اولیور . اوله‌جق . اوللی . اوله . اولسون . اول دیو تصریف اولنور .

منفیلرنده دخی . اولمدی اولمامش اولماز اولمیور اولمیه‌جق اولماملی اولمیه اولمسون اولمه . دینلور .

و اشبو اولمق ماده‌سی صکره‌دن بر وصفك حصوله‌کلمه‌سی مقامنده قوللانیلوب بعضاً بر صفت ایله ترکب ایلر نته‌کم فلان کیمسه زنکین اولدی دینلورکه زنکین دکل ایکن صکره‌دن زنکین اولدی دیمك اولور .

و بعضاً افعال خاصه‌دن ماضئ نقلی یاخود مضارع ویاخود مستقبل صیغه‌لرینك مفرد غائبیله ترکب ایدر نته‌کم کلمش اولدی . کلمز اولسون . کیده‌جك اولمش . دینلور ایدی ماده‌سی برشیئك فی‌الاصل نه حالده بولندیغنی افاده مقامنده قوللانیلور و بعضاً بر صفت ایله ترکب ایدر نته‌کم فلان آدم زنکین ایدی دینلورکه اول آدمك فی‌الاصل زنکین اولدیغنی افاده ایدر .

و بعضاً افعال خاصه‌نك مفرد غائبی ایله ترکب ایلر کلور . ایدی یازملی ایدی . کبی بوکا فعل اعانه دینلوب ماضئ شهودی و نقلیسی ایله برده صیغهٔ شرطیه‌سی قوللانیلور و سائر صیغه‌لری یوقدر .

صورت تصريفى ايشته بو وجهله‌در

فعل اعانه‌نك ماضئ شهوديسى

ايدى	ايدك	ايدم
ايديلر	ايديكز	ايدك

فعل اعانه‌نك ماضئ نقليسى

ايمش	ايمشسين	ايمشم
ايمشلر	ايمشسكز	ايمشز

صيغهٔ شرطيه‌سى

ايسه	ايسه‌ك	ايسه‌م
ايسه	ايسه‌كز	ايسه‌ك

بعضاً صيغهٔ شرطيه‌نك مفرد مخاطبيله متكلملرنده (هاء رسميه) حذف اولنه‌رق ايسك ايسم ايسك يازيلور .

افعال خاصه‌نك مفرد غائبلرى اشبو فعل اعانه‌نك ماضئ شهوديسيله تركب ايتدكده حكايه صيغه‌لرى حاصل اولور سومش ايدى سور ايدك سوه‌يور ايدم كبى و ماضئ نقليسيله تركب ايتدكده روايت صيغه‌لرى حاصل‌اولور سور ايمش سوه‌جك ايمش كبى .

و صيغهٔ شرطيه ايله تركب ايتدكده افعال‌شرطيه صيغه‌لرى حاصل اولور سودم ايسه . سور ايسه‌كز . كبى و حكايهٔ ماضى

شهودی دیکر بر صورتله دخی تصریف اولنور شویله‌که اصل فعل خاصك امثلهٔ مطردهسی (ایدی) کلمه‌سیله ترکب ایدر و بو صورتده ایدی کلمه‌سندن (ای) حذف اولنه‌رق (دی) قالور سودیدی سودیدیلرکبی ماضیٔ شهودیٔ شرطی صیغه‌لری دخی بویله ایکی درلو اولور مثلا سودم ایسه دینلدیکی کبی سودیسم دخی دینلور .

سائر حکایه و روایت صیغه‌لریله صیغهٔ شرطیه‌لرك دخی بویله تخفیفی جائز اولور نته‌کم کلور ایدی کلور ایمش کلور ایسه . دینلدیکی کبی کلوردی کلورمش کلورسه دخی دینلور .

فقط فعل التزامینك حکایه و روایت صیغه‌لرنده دائما مادهٔ اصلیه‌نك آخرنده (هاء رسمیه) ایله فعل اعانه‌نك الفی اسقاط اولنور و صیغهٔ شرطیه‌سنده مادهٔ اصلیه‌نك آخری حرکه‌لنمیوب ساکن اوقونور نته‌کم کلیدی کلیمش و (لامك) سکونیله کلسه دینلور کله ایدی کله ایمش کله ایسه دینلمز کذلك کیدیدی کیدیمش کیدسه دینلور کیده ایدی کیده ایمش کیده ایسه دینلمز . شرط بر فعله دیکر فعلك اتصالنی افاده ایدر و برینه شرط و اوبرینه جزا دینلور نته‌کم درسه چالیشیور ایسه‌ك فیض الورسین دینلدکده چالیشیور ایسه‌ك شرط و فیض الورسین جزا اولور .

و بعضاً فعل التزامینك حکایه وروایت صیغه‌لری کبی صیغهٔ شرطیه‌سی دخی تمنی معناسنه قوللانیلور .

نته‌کم کاشکی وقتیله درسـه چالیشیدم وکاشکی تحصیل علم یولنده بولنیمشمز دینـلدیکی کبی آه بوسـنه امتحاننده صنفمی کچسم دینلور .

حکایه صیغه‌لرینك تصریفی

مطابقه ماضی شهودی

	متکلم	مخاطب	غائب
مفرد	سودم ایدی	سودک ایدی	سودی ایدی
جمع	سودك ایدی	سودیکز ایدی	سودیلر ایدی

صورت دیگر

متکلم	مخاطب	غائب
سودیدم	سودیدک	سودیدی
سودیدك	سودیدیکز	سودیدیلر

مطابقه ماضی نقلی

متکلم	مخاطب	غائب
سومش ایدم	سومش ایدک	سودیدی
سومش ایدك	سومش ایدیکز	سومش ایدیلر

مطابقه مضارع

متکلم	مخاطب	غائب
سوردم	سوردک	سوردی
سوردی	سوردیکز	سوردیلر

حكايهٔ حال

سوه‌يور ايدی	سوه‌يور ايدك	سوه‌يور ايدم
سوه‌يور ايديلر	سوه‌يور ايديكز	سوه‌يور ايدك

حكايهٔ مستقبل

سوه‌جك ايدی	سوه‌جك ايدك	سوه‌جك‌ايدم
سوه‌جك ايديلر	سوه‌جك ايديكز	سوه‌جك‌ايدك

حكايهٔ فعل وجوبی

سوملی ايدی	سوملی ايدك	سوملی ايدم
سوملی ايديلر	سوملی ايديكز	سوملی ايدك

حكايهٔ فعل التزامی

سويدی	سودك	سويدم
سويديلر	سويديكز	سويدك

روايت صيغه‌لرينك تصريفی

روايت ماضئ نقلی

سومش ايمش	سومش ايمشسين	سومش ايمشم
سومش ايمشلر	سومش ايمشسكز	سومش ايمشز

روايت مضارع

سور ايمش	سور ايمشسين	سور ايمشم
سور ايمشلر	سور ايمشسكز	سور ايمشلر

روایت حال

سوه‌یورمش	سوه‌یورمشسین	سوه‌یورمشم
سوه‌یورمشلر	سوه‌یورمشسکز	سوه‌یورمشز

روایت مستقبل

سوه‌جکمش	سوه‌جکمشسین	سوه‌جکمشم
سوه‌جکمشلر	سوه‌جکمشسکز	سوه‌جکمشز

روایت فعل وجوبی

سوملی ایمش	سوملی ایمشسین	سوملی ایمشم
سوملی ایمشلر	سوملی ایمشسکز	سوملی ایمشز

روایت فعل التزامی

سویمش	سویمشسین	سویمشم
سویمشلر	سویمشسکز	سویمشز

افعال شرطیه‌نك تصریفی

ماضیٔ شرطیٔ شهودی

سودی ایسه	سودك ایسه	سودم ایسه
سودیلر ایسه	سودیکز ایسه	سودك ایسه

دیکر صورت

سودیسه	سودیسه‌ك	سودیسم
سودیسه‌لر	سودیسه‌کز	سودیسك

ماضئ نقلئ شرطی

سومش ایسه　　سومش ایسه‌ك　　سومش ایسم
سومش ایسه‌لر　　سومش ایسه‌کز　　سومش ایسك

مضارع شرطی

سور ایسه　　سور ایسه‌ك　　سور ایسم
سور ایسه‌لر　　سور ایسه‌کز　　سور ایسك

حال شرطی

سویور ایسه　　سویور ایسه‌ك　　سویور ایسه‌م
سویور ایسه‌لر　　سویور ایسه‌کز　　سویور ایسك

مستقبل شرطی

سوه‌جکسه　　سوه‌جکسك　　سوه‌جکسم
سوه‌جکسه‌لر　　سوه‌حکسه‌کز　　سوه‌جکسك

فعل وجوبئ شرطی

سوملی ایسه　　سوملی ایسه‌ك　　سوملی ایسم
سوملی ایسه‌لر　　سوملی ایسه‌کز　　سوملی ایسك

فعل التزامئ شرطی

سوسه　　سوسك　　سوسم
سوسه‌لر　　سوسه‌کز　　سوسه‌ك

افعال مرکبه‌نك بر قسمی دخی فعل اقتداریدرکه بر ایشه مقتدر اولمق معناسنی افاده ایدر .

بونده قاعده اولدرکه افعال خاصـه‌دن بر فعل التزامینك مفرد غائبی بیلمك ماده‌سیله ترکب ایتدکده فعل اقتداری اولور کله‌بیلدی چیقـه‌بیلدی کبی که کلمکه مقتـدر اولدی وچیقمغه مقتدر اولدی دیمك اولور .

افعـال اقتداریه‌نك مثبتلری بیلمك ماده‌سـنك تصریفیله تصریف اولنور اما منفیلرنده (بیل) لفظی حذف اولنور . کله‌مدی چیقه‌مدی کبی . کرك مثبتلرینـك وکرك منفیلرینك کیفیت تصریفلری بوراده بیان اولنور .

خفیف حرکه‌لی افعال اقتداریه

مثبت	منفی	
کله‌بیلمك	کله‌مك	مصدر
کله‌بیلدی	کله‌مدی	ماضیٔ شهودی
کله‌بیلمش	کله‌مش	ماضیٔ نقلی
کله‌بیلور	کله‌مز	مضارع
کله‌بیلیور	کله‌میور	حال
کله‌بیله‌جك	کله‌میه‌جك	مستقبل
کله‌بیلملی	کله‌ملی	فعل وجوبی
کله‌بیله	کله‌میه	فعل التزامی

آغر حرکه‌لی افعال اقتداریه

مثبت	منفی	
چیقه‌بیلمك	چیقه‌مامق	مصدر

چیقه بیلدی	چیقه‌مدی	ماضیٔ شهودی
چیقه بیلمش	چیقه‌مامش	ماضیٔ نقلی
چیقه بیلور	چیقه‌ماز	مضارع
چیقه بیلیور	چیقه‌میور	حال
چیقه بیله‌جك	چیقه‌میه‌جق	مستقبل
چیقه بیلملی	چیقه‌مامِلی	فعل وجوبی
چیقه بیله	چیقه‌میه	فعل التزامی

بونلر مفرد غائب صیغه‌لری اولوب مخاطب و متکلملری وجمعلری دخی یوقاروده بیان اولنان قاعده‌لره کوره تصریف اولنور.

افعال مرکبه‌نك بر قسمی دخی افعال تعجیلیه‌درکه افعال خاصه‌دن برینك مادهٔ اصلیه‌سنك آخری کسره ایله حرکه‌لندکدن صکره (ویرمك) ماده‌سیله ترکیب اولندقده فعل تعجیل اولوب بر ایشی قولایلقله چابوق یاپمق معناسنی افاده ایدر یازیویرمك کبی. واکر مادهٔ اصلیه‌نك آخری ذاتاً حرکه‌لی ایسه بر (یا) زیاده قیلنور سویلیویرمك کبی.

صورت تصریفی بو وجهله‌در

یازیویردی	یازیویرمش	یازیویرر
یازیویریور	یازیویره‌جك	یازیویرملی
یازیویره	یازیویرسون	یازیویر

بونلرك منفیلری وامثلهٔ مطرده‌لری دخی بالاده مذکور قاعده‌لره کوره تصریف اولنور.

سکزنجی باب فرع فعل بیانندەدر

فعللردن مشتق بر طاقم صفتلر واردرکه فعللرك فرعلریدر بونلردن بری اسم فاعل وبری اسم مفعولدر بر طاقمنه دخی صفت مشبهه دینلور .

اسم فاعل فعل معلوملردن کلور شویله که مادهٔ اصلیه‌نك آخری فتحه ایله حرکه‌لندکدن صکره بر (نون) علاوه اولندقده اسم فاعل صیغه‌سی اولور سومك ماده‌سندن سون و یازمق ماده‌سندن یازان کبی. واکر مادهٔ اصلیه‌نك آخری ذاتاً حرکه‌لی ایسه برده (یا) علاوه اولنور سویلین اوقویان کبی اسم مفعول دخی بو قاعده اوزره فعل مجهولدن مشتق اولور سویلین یازیلان سویلنن اوقونان کبی .

کرك اسم فاعل وکرك اسم مفعول (لر) ایله جمعلنور سونلر یازانلر سومینلر یازمیانلر سویلیانلر یازیلانلر سویلمیانلر یازلمیانلر کبی وبرکیمسه بر فعلی بیاغی صنعت ایدینورسه اکا صفت اولمق اوزره مادهٔ اصلیه‌نك آخرینه (یاء املا) و (جی) علاوه‌سیله اسم فاعل یاپیلور . یازیجی اوقویجی کبی وبعضاً بو (جی) حرفی اسملره دخی الحاق اولنور اکمکجی وسودجی کبی. وفعل مجهولك ماضئ نقلیسی اسم مفعول صیغه‌سی دخی اولور نته کم یازیلان دوزیلان قوشیلان دینله‌جك یرده یازلمش دوزلمش قوشلمش دینلور .

قوللانیلور قیاس ایله بیلنمز وهر ماده‌دن مطرد اوله‌رق کلمز .

بیتك آجیق چورولك ضولوق کسکین طالغین دوشکون یورغون سوگلی سوکیلی یازیلی یاقشقلی کبی

ایشتکن صولوغان بیلکیچ طالغیخ صیغه‌لری مبالغهٔ اسم فاعلدر زیاده ایشیدیجی زیاده صولویجی چوق بیلیجی چوق طالیجی معنالرینی افاده ایدرلر بونلر دخی سماعیدر هر ماده‌دن بر قاعدهٔ مطرده اوزره کلمز وفعل التزامینك مفرد غائبنه خفیف حرکه‌لی ایسه (رك) وآخر حرکه‌لی ایسه (رق) علاوه اولندقده بر نوع صفت اولور نته‌کم کوله‌رك کلدی اغلایه‌رق کیتدی دینلور .

طقوزنجی باب

ادوات بیاننده‌در

(ادوات) بر طاقم لفظلردرکه باشلی باشنه بر معنی افاده ایتمیوب انجق بشقه‌کلمه‌لره علاوه اولنه‌رق یاخود کلمه‌لر ارەسنده بولنه‌رق اول کلمه‌لره مخصوص معنالر افاده ایدر .

(ایچون) ادات تعلیلدرکه بر فعلك سبب وعلتنی بیلدیرمك ایچون کلمه‌لرك اخرینه کلور نته‌کم درس ایچون مکتبه کلدم اکلنمك ایچون بغچه‌یه کیدرم سنك ایچون یر حاضرلدم بنم ایچون غم چکمه دینلور .

(زیرا) دخی تعلیل ایچوندر انجق کلامك ابتداسنه کلور نته‌کم چالش زیرا سنه باشی امتحاننده کیرویه قالورسین دینلور.

(چونکه) دخی زیرا مقامنده قوللانیلور .

(اوزره) بر شیئك اوستی دینله‌جك یرده قوللانیلور نته‌کم اباق اوزره طوردی وطامك اوزرینه چیقدی دینلور .

(ایله) برلکده اولمق معناسنی افاده ایدر نته‌کم فلان افندی ایله جامعه کیتدم دینلور وا کثریا الت وواسطه‌اولان شیلره لاحق اولور نته‌کم بچاق ایله کسدی وعربه ایله کیتدی دینلور .

وبعضاً الف ویاسی حذف اولنه‌رق یالکز (له) قالور مثلا بچاقله دینلور .

(ده) ظرفیت ایچوندر مکتبده اوقودم عربه‌ده اویودم رمضانده اوروج طوتدم کبی .

(دن) ابتدا ایچون و (دك) انتها ایچوندر نته‌کم استانبولدن حلبه‌دك وحلبدن اورفه‌یه‌دك کیتدم دینلور وبعضاً برشیئك اصلنی بیان ایچون قوللانیلور چوقه‌دن جبه کسدردم کبی وبعضاً تبعیض ایچون کلور شو سوزیدن بر قوزی کتور وشو اتدن بر پارچه کس دینلدیکی کبی. وبعضاً تفضیل مقامنده قوللانیلور. تفضیل بر شیئی دیکر شیئه ترجیح ایتمکدر. نته‌کم مکتبه کیتمك باغچه‌ده کزمکدن دها فائده‌لیدر .

(ادات تفضیل) ایکیدر بریسی (دها) لفظیدر که دائما بویله (دن) لفظندن صکره کلور .

ایکنجیسی(اك)لفظیدر هنرلرك اك اعلاسی یازیدر دینلدیکی کبی (کبی) ادات تشبیهدر یعنی بر شیئی بر شیئه بکزتمك ایچون قوللانیلور نته‌کم دیشلری اینجو کبیدر دینلور .

(نته‌که) دخی تشبیه وتمثیل ایچون قوللانیلور وبعضاً (میم) علاوه‌سیله نته‌کم دینلور .

(صانکه) کلمه‌سی دخی بویله تشبیه مقامنده قوللانیلور . نته‌که بن سنی صانکه بیلمیورم دینلور که کویا بیلمیورم کبی دیمك اولور .

(که) ادات ربطدر اکلادم که سن درسه چالیشیورسین دینلدیکی کبی .

(دخی) ادات عطفدر نته‌که بن کلدم او دخی کلدی دینلور وبعضاً (خی) حذف اولنه‌رق ویرینه (هاء رسمیه) قونیله‌رق اوده کلدی دینلور .

(هم) دخی ادات عطفدر کلدی هم کیتدی کبی وبعضاً مکرر اوله‌رق قوللانیلور هم کلدی هم کیتدی کبی وبویله مکرر اولدیغی صورتده ایکنجیسنه بعضاً (ده) علاوه اولنور. مثلا بو کون سیر یرنده هم چوق پاره صرف ایتدم همده اکلنه‌مدم دینلور. وبعضاً اداث عطف محذوف اولور. نته‌کم کاغد قلم کتور دینلور که کاغد هم قلم دیمکدر .

ولسانمزده بر صیغهٔ فعلیه واردر که ادات عطف معناسنی متضمن اولور اکا صیغهٔ عطفیه دینلور بونده قاعده اولدر که مادهٔ اصلیه‌نك اخری مضموم قیلنور وبرده (یا) علاوه اولنور. کلوب کیتدی. کبی که کلدی هم کیتدی دیمك اولور .

اکر مادهٔ اصلیه‌نك اخری ذاتاً حرکه‌لی ایسه بر (یا) دخی علاوه قیلنور اوقویوب یازدی‌وسویلیوب یازدردی کبی

(یاخود) دخی ادات عطفدر. انجق تردید مقامنده قوللانیلور. نته‌که مکتبه کیت یاخود بر صنعت اوکرنمکه سعی ایت دینلور

و بعضاً (خود) حذف اولنه‌رق یالکز (یا) قالور کلمش‌یا کله‌جکمش کبی بعضاً مکرر اوله‌رق‌کلور وبو صورتله اولکیسی دائما مخفف اولور یاسفره‌یه اوتور یاخود صفه‌یه چیق کبی .

(دیو) کلمه‌سی ترجی یعنی بر شیئك وقوعنی امید و مأمول ایتمك مقامنده قوللانیلور نته‌کم بکا اکرام اولنور دیو کلدم دینیلورکه اکرام اولنور امیدیله کلدم دیمك اولور .

(انجق) حصرایچوندر یعنی برشیئك برشیئه‌منحصراولمسنی افاده ایدر نته‌کم بو ایشی انجق فلان کیمسه یاپه‌بیلور دینیلورکه بو ایشی یاپمق اکا منحصردر بشقه‌سی یاپه‌ماز دیمك اولور.

(می) ادات استفهامدر یعنی بر شیئی اکلامق ایچون صورمق معناسنی افاده ایدر نته‌کم فلان آدم کلدیمی و سن بو کونمی‌کلدك دینلور و بعضاً نفی‌مقامنده قوللانیلوب اکااستفهام انکاری دیلور نته‌کم بنکا فلان آدم‌کلمزدیدم‌باق‌کلدیمی‌دینیلور وکلمدی معناسی قصد اولنور . (ادات نفی) اسملرده (سز) وصفتلرده (دکل) لفظلریدر. ادبسزوادبلی‌دکل کبی ومصدرلرك آخرینه سز کلدکده (یا) و (نون) دخی علاوه اولنور . کلمکسزین اوتورمقسزین کبی کرك مصدرلرده وکرك فعللر ایله فرع فعللرده (میم) حرفی ادات نفی اولورنته‌کم التنجی ویدنجی وسکزنجی بابلرده بیان اولنمشیدی .

(هیچ) نفی تاکیدایچوندر نته‌کم فلان افندی درسنی هیچ ترك ایتمدی بن اکا هیچ برشی دیه‌مم دینیلور .

(لك) و (لق) اسملرده محلیت معناسنی افاده ایدر چملك

وچالیلق کبی وصفتلرده مصدریت معناسنی افاده ایدر چرکیلك

و قنبورلق کبی .

(آ) ادات ندادر آجانم کبی وکلمه‌نك اوّلی الف ایسه بوکا

بر (یا) علاوه اولنور آی افندم کبی .

و بعضاً تأکید ایچون فعللرك آخرینه (آ) کتوریلور

نته‌کم بویله اولورآ دینیلورکه نه‌شبهه بویله اولور دیمکدر و فعل

اکر خفیف حرکه‌لی ایسه بو (آ) دخی خفیف حرکه ایله

تلفظ اولنور نته‌کم فلان افندی بوکون مکتبه کیدرمه دینیلورکه

البته کیدر دیمك اولور آخری حرکه‌لی فعللردن صکره کلان

(آ) حرفندن اوّل برده (یا) کتوریلور نته‌کم دیدیکم چیقدی یا

فلان افندی کلدی یا دینیلورکه تحقیق دیدیکم چیقدی و فلان کلدی

دیمك اولور .

ایشته ادات تنبیهدر یعنی مخاطبك نظر دقتنی جلب ایچون

قوللانیلور . ایشته شوکا باق ایشته درسه بویله چالشملی کبی

(ها) دخی ادات تنبیهدر نته‌کم هادکله بن سکا بو مسئله‌یی

اکلادەیم دینیلور .

(هله) دخی ادات تنبیه ایچون قوللانیلور هله شوکا باق کبی و اکثر

مظفریت مقامنده کلور هله درسمی بللەدم وهله دیدیکمی یایدم کبی

وبعضاً خصوصا مقامنده قوللانیلور نته‌کم درسعادتك

بوغاز ایچنك هواسی نه لطیفدر دینیلور .

(هایدی) استعجال ایچوندر . هایدی مکتبه کیده‌لم دینلدیکی

تم طبع الرسالة